

Satelitní účet cestovního ruchu – výzva pro české statistiky

První metody jak spočítat ekonomický význam cestovního ruchu se objevily nedlouho po druhé světové válce. Jeho hospodářský přínos byl pro řadu zemí tak důležitý, že se stal vůbec prvním odvětvím s mezinárodními standardy OSN.

Prvořadým úkolem statistiky v době bouřlivého rozvoje cestovního ruchu v poválečném období bylo vytvořit základní definice a klasifikace cestovního ruchu. Získané údaje měly nejen věrohodně odrážet skutečnost, ale být i mezinárodně srovnatelné.

První pokusy

Vývoj mezinárodní metodiky a definic v oblasti cestovního ruchu započal již v roce 1937, kdy Společnost národů, předchůdce dnešní OSN, vymezila definici meziná-

rodního cestovního ruchu. V 60. letech minulého století se poprvé objevují definice pojmů „návštěvník“, „turista“ a „jednodenní návštěvník“, které se dodnes běžně používají. V roce 1978 schválila Statistická komise OSN prozatímní směrnice pro statistiku cestovního ruchu.

V 80. letech se rovněž Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) začala zabývat otázkou získání takových informací, podle nichž by bylo možné rozvoj cestovního ruchu řídit a podporovat. V té době došlo

k zavádění prvních tzv. ekonomických účtů cestovního ruchu (TEA).

Satelitní účty

Výsledkem úsilí OSN a OECD, s nimiž úzce spolupracoval také Světový výbor pro cestování a turistiku (WTTC), bylo zavedení jednotného systému statistických informací o cestovním ruchu. Statistická data států měla být mezinárodně srovnatelná a zároveň uchopitelná systémem národního účetnictví. Tak vznikl systém satelitních účtů cestovního ruchu (TSA).

Celá 90. léta nadnárodní instituce, včetně statistického úřadu EU – Eurostatu, pracovaly na zpřesňování definic a metodiky. V roce 1993 Statistická komise OSN přijala Standardní mezinárodní klasifikaci činností cestovního ruchu, známou pod zkratkou SIC-TA. Výsledkem spolupráce tehdejší Světové organizace cestovního ruchu (dnes UNWTO), OECD, Eurostatu, WTTC, Mezinárodní organizace práce (ILO), Mezinárodní asociace hotelů a restaurací (IH&RA) a dalších bylo vytvoření mezinárodních standardů pro

Přehled základního systému TSA

	Český název tabulky	Upřesnění charakteru tabulky
T1	Spotřeba příjezdového CR	Výdaje nerezidentů vynaložené na cestě přímo v ČR a část výdajů zaplacených předem v zemi původu a směřujících formou plateb za ubytování, stravování, dopravu apod. do ČR.
T2	Spotřeba domácího CR	Výdaje rezidentů na cestovní ruch obsahující nejen výdaje při domácích cestách, ale i domácí výdaje (část, jež zůstává v ČR) na zahraniční cesty.
T3	Spotřeba výjezdového CR	Výdaje rezidentů na cestovní ruch v zahraničí. Nezahrnuje výdaje na cestu nebo po cestě realizované v ČR.
T4	Spotřeba vnitřního CR	Objem všech financí utracených za cestovní ruch v národním hospodářství. Je syntézou tabulek T1 a T2.
T5	Výrobní účty odvětví CR a ostatních odvětví	Vychází z tabulek dodávek a užití. Produkce oceněná v základních cenách je členěna podle odvětví (sloupce) a produktů (řádky).
T6	Domácí nabídka a spotřeba vnitřního CR	Rozšiřuje tabulku T5 o daně, dotace a dovoz, umožňuje porovnání nabídky a spotřeby vnitřního CR a výpočet HPH a HDP CR.
T7	Zaměstnanost v odvětvích CR	Statistika pracovních sil v jednotlivých odvětvích CR.
T8	Tvorba hrubého fixního kapitálu CR a ostatních odvětví	Stanovení tvorby hrubého fixního kapitálu (u rezidentských výrobců) z NÚ, členěno podle klasifikace aktiv (hmotná a nehmotná) a odvětví CR.
T9	Kolektivní spotřeba CR	Měření kolektivních netržních služeb CR podle typů služby a úrovní vládních institucí. Doporučuje se využít dat výrobních nákladů vč. spotřeby fixního kapitálu.
T10	Nepeněžní ukazatele CR	Naturální ukazatele z různých statistických šetření – šetření v domácnostech, v ubytovacích zařízeních, hraniční statistika apod.

Zdroj: ČSÚ

Pozn.: Doporučené zásady oceňování jsou stejné jako v ESA 1995. Výroba by měla být oceňována v základních cenách, spotřeba a užití v kupních cenách. V datech NÚ do referenčního roku 2009 využívány klasifikace OKEČ a SKP. Nyní TSA (stejně jako NÚ) přechází na klasifikace CZ–NACE a CPA.

měření ekonomických přínosů cestovního ruchu. V březnu roku 2000 je schválila Statistická komise OSN. Cestovní ruch se stal prvním odvětvím, které mělo mezinárodní standardy pro měření svého ekonomického přínosu schválené OSN. V roce 2008 došlo k aktualizaci Metodického rámce pro TSA (TSA: RMF 2008), což je spolu s Mezinárodním doporučením pro statistiku cestovního ru-

chu (IRTS 2008) jeden ze základních pilířů metodiky v této oblasti.

Hozená rukavice

V roce 1999 byl Český statistický úřad vládou pověřen, aby v rámci Koncepce státní politiky cestovního ruchu, kterou sestavovalo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, zřídil satelitní účet cestovního ruchu. V letech 2002 až 2004 byla uskuteč-

něna určitá studie proveditelnosti tohoto úkolu v podmínkách České republiky. Koncem roku 2004 zveřejnil ČSÚ první podobu národní metodiky. Při jejím konkrétním naplňování však byly zjištěny některé nedostatky zejména z důvodu neuspokojivé datové opory. Proto bylo nutné nejprve zavést odpovídající statistická šetření a ta stávající přizpůsobit požadavkům TSA. V oblasti domácího a výjezdového

cestovního ruchu byly tyto podmínky splněny v první polovině roku 2004. Z nově zavedeného šetření v domácnostech (VŠCR) byly známy první výsledky za referenční rok 2003. Na straně příjezdového cestovního ruchu došlo ve spolupráci s MMR v průběhu roku 2005 k zahájení pravidelného šetření na státních hranicích. Pro roky, kdy zdrojové údaje poptávkové strany systému (tj. informace o spotřebě návštěvníků) nebyly úplné, byly použity informace z aktuálnějších let a výsledky byly propočítávány do minulosti. Na straně nabídky je naopak základním zdrojem dat od počátku statistika národního účetnictví. Pravidelné sestavování satelitního účtu cestovního ruchu ČR tak odstartovalo s referenčním rokem 2003. Dnes lze systém řadit do skupiny vysoce propracovaných satelitních účtů v Evropě.

Satelitní účet cestovního ruchu (Tourism Satellite Account = TSA)

TSA je statistický systém, který popisuje hlavní charakteristiky sektoru cestovního ruchu a zároveň jej zasazuje mezi ostatní odvětví do soustavy národního účetnictví. Jde tedy o satelit k národním účtům, jenž poskytuje informace a data o ekonomickém postavení odvětví cestovního ruchu. Jedná se o soustavu celkem 10 modelových tabulek, přičemž v České republice se prozatím podařilo sestavit 9 z nich (chybí pouze údaje o kolektivní spotřebě cestovního ruchu). Výstupy jsou v současnosti na stránkách ČSÚ rozčleněny celkem do 46 samostatných výstupů (tabulek). Některé z nich jsou publikovány nad mezinárodně doporučovaný rámec. Data zahrnují referenční období let 2003–2009.

Hlavním přínosem TSA z hlediska tvorby národního systému statistiky je sblížení dílčích statistik, které slouží jako zdroj dat nebo jsou podkladem koncepčním či metodologickým. Přitom TSA může zpětně ovlivňovat podobu podkladových šetření (hraniční šetření, šetření v domácnostech), koncepci platební bilance ČR nebo statistiku národního účetnictví. Tím přispívá k obecnému zkvalitňování statistik.

Jan Ferenc, externí redaktor
Zdeněk Lejsek, oddělení statistiky cestovního ruchu

Pod křídly OSN

Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) je specializovanou agenturou OSN pro oblast cestovního ruchu.

Tato instituce vznikla přeměnou organizace nevládního charakteru IUOTO (International Union of Official Travel Organizations) na vládní organizaci, jejíž stanoviny nabyly platnost v roce 1974. Ve stejném roce k těmto stanovám přistoupila i tehdejší ČSSR. Od roku 2003 se řadí mezi nejvýznamnější vládní organizace cestovního ruchu se 161 členskými zeměmi (zastoupenými ministerstvy zodpovědnými za cestovní ruch) a více než 400 přidruženými členy s pozorovatelským statutem. Sídlem UNWTO je Madrid. V minulosti byla tato organizace nejen iniciátorem ofici-

álního názvosloví a mnoha definic vztahujících se ke statistice cestovního ruchu, ale zároveň zastřešuje metodiku měření hospodářského významu tohoto odvětví. Klíčová je rovněž její role v podpoře rozvoje zodpovědného, udržitelného a univerzálně přístupného cestovního ruchu, se zvláštním zřetelem na zájmy rozvojových zemí. UNWTO je mimoto významným organizátorem řady mezinárodních zasedání. Jedním z nich bylo „**Globální fórum cestovního ruchu**“ (Global Tourism Forum), jež se uskutečnilo za účasti zástupce ČSÚ v březnu 2011 v Andoře. Nosným tématem

jednání zde bylo mapování dopadů ekonomické krize v odvětví. Významnou roli v tomto sledování hraje satelitní účet cestovního ruchu (TSA) využívající komplexní přístup k chápání souvislostí a vazeb jednotlivých ukazatelů popisujících poptávku a nabídku cestovního ruchu. Na fóru byly představeny první ekonomické výsledky tohoto sektoru pro rok 2010. Celkové příjmy z cestovního ruchu byly odhadnuty na 919 mld. USD, což bylo o 8,0 % více než v roce 2009. V reálném vyjádření (očištěno o fluktuace devizového kurzu a inflace) se příjmy z mezinárodní

ho cestovního ruchu zvýšily o 5 %. Celosvětově pak bylo zaznamenáno 940 mil. příjezdů turistů, tj. meziročně o 6,8 % více. Obrat do pozitivních čísel předvídají i dosud zjištěné údaje pro letošní rok. Experti UNWTO odhadují zvýšení počtu příjezdů o dalších 4–5 %, přičemž nedávný vývoj v severní Africe a na Blízkém východě, stejně jako tragické zemětřesení v Japonsku, by nemělo míru předpokládaného růstu podstatně ovlivnit.

Zdeněk Lejsek
oddělení statistiky cestovního ruchu